

Misiewicz, Waleria

Pierwszy sezon badań na cmentarzysku ciałopalnym kultury łużyckiej we wsi Krupy, stan. 1, pow. Lubartów, woj. lubelskie

Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, 99-106

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

WALERIA MISIEWICZ

**PIERWSZY SEZON BADAŃ NA CMENTARZYSKU CIAŁOPALNYM KULTURY ŁUŻYCKIEJ WE WSI KRUPY,
STAN. 1, POW. LUBARTÓW, WOJ. LUBELSKIE**

W 1998 roku Państwowa Służba Ochrony Zabytków w Lublinie otrzymała wiadomość, że we wsi Krupy, gm. Michów niszczone jest cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej, zlokalizowane obok kopalni piasku, znane z wcześniej przeprowadzonych tu badań AZP (ryc. 1A). Dewastacji dokonywali okoliczni mieszkańcy i przypadkowi poszukiwacze „starożytności”. Wizja lokalna wykazała, że stopień zniszczenia stanowiska jest tak duży, iż podjęto decyzję o natychmiastowym przeprowadzeniu badań ratowniczych. Wykonanie prac, finansowanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków, zlecono Muzeum Lubelskiemu w Lublinie. Prace terenowe trwały dwa tygodnie, przez kilka dni padały całodzienne deszcze co bardzo utrudniało eksplorację.

Stanowisko znajduje się na szczycie i zachodnim stoku niewielkiego wzniesienia.

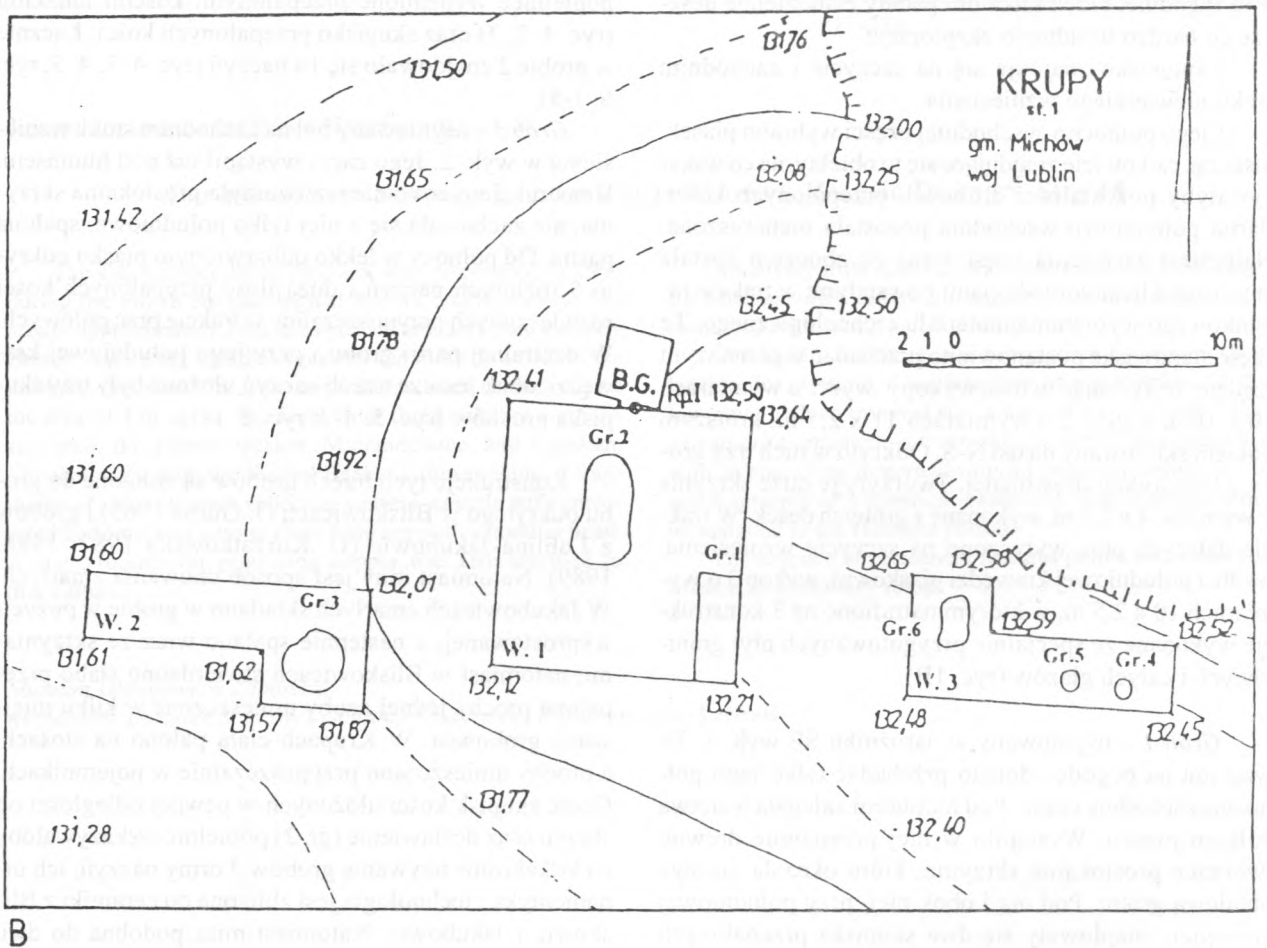
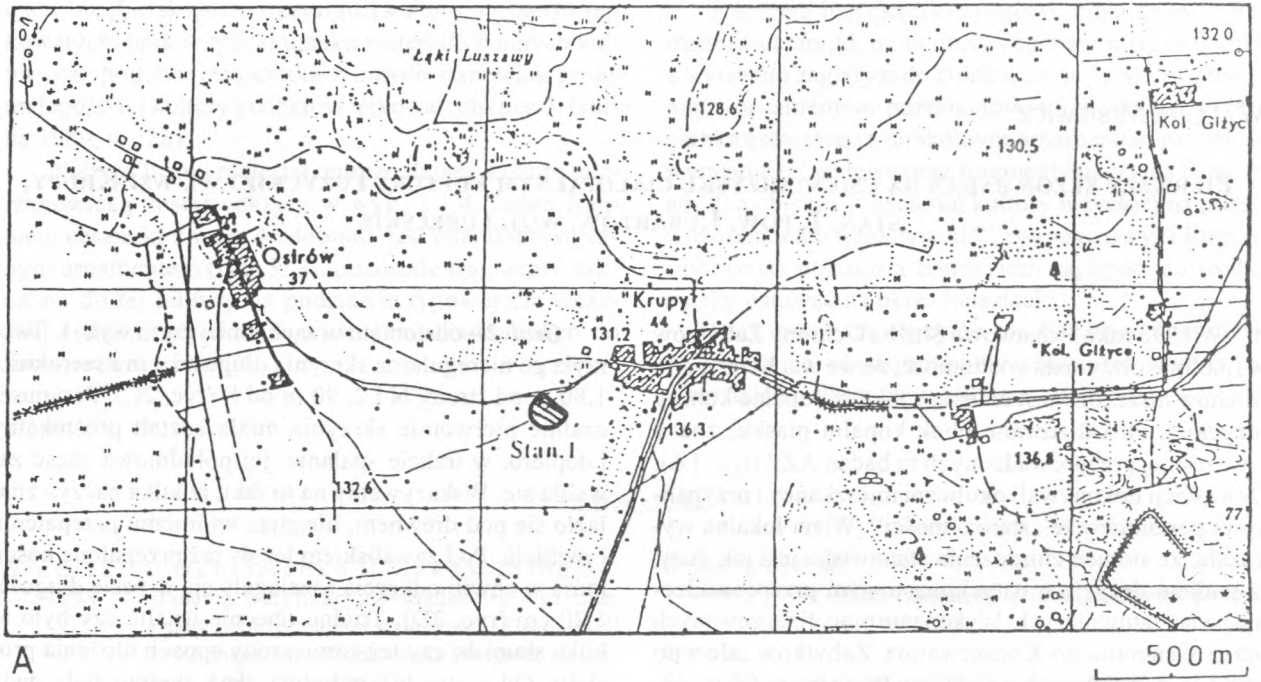
Z jego północno-wschodniej części wybrano piasek, niszcząc całkowicie znajdujące się tu obiekty, na co wskazywałyby pozostałości drobnych przepalonych kości. Partia południowo-wschodnia pozostała nienaruszona. Natomiast zachodnia część wraz ze zboczem została zniszczona licznymi wkopami powstałymi w trakcie rabunkowego wybierania materiału archeologicznego. Tę część stanowiska postanowiono przebadać w pierwszym rzędzie, wytyczając tu dwa wykopy: wyk. 1 o wymiarach 10 x 10 m i wyk. 2 o wymiarach 11 x 2,5 m, krótszym bokiem skierowany na osi N-S. Odkryto w nich trzy groby o konstrukcji drewnianej. Tworzyły je duże skrzynie o wym. ok. 4 x 2,5 m, wykonane z grubych desek. W trakcie dalszych prac wytyczono na szczycie wzniesienia, wzdłuż południowej krawędzi piaskowni, wykop 3 o wymiarach 10 x 2,5 m, w którym natrafiono na 3 konstrukcje wykonane ze specjalnie przygotowanych płyt granitowych i całych głazów (ryc. 1B).

Grób 1 – usytuowany w narożniku SE wyk. 1. Ze względu na pogodę zdołano przebadać tylko jego północno-zachodnią część. Pod humusem zalegała warstwa żółtego piasku. Wystąpiło w niej przepalone drewno tworzące prostokątną skrzynię, która okazała się być obudową grobu. Pod nią i obok niej, przy południowej krawędzi, znajdowały się dwa skupiska przepalonych kości ludzkich i 6 naczyń (ryc. 3: 1-6), ustawionych dnem do góry. Wypełnione były żółtym piaskiem, przy wylwach przemieszanym z węgielkami i popiołem. Z układu kości wynika, że pierwotnie umieszczono je w pojemnikach z materiału organicznego.

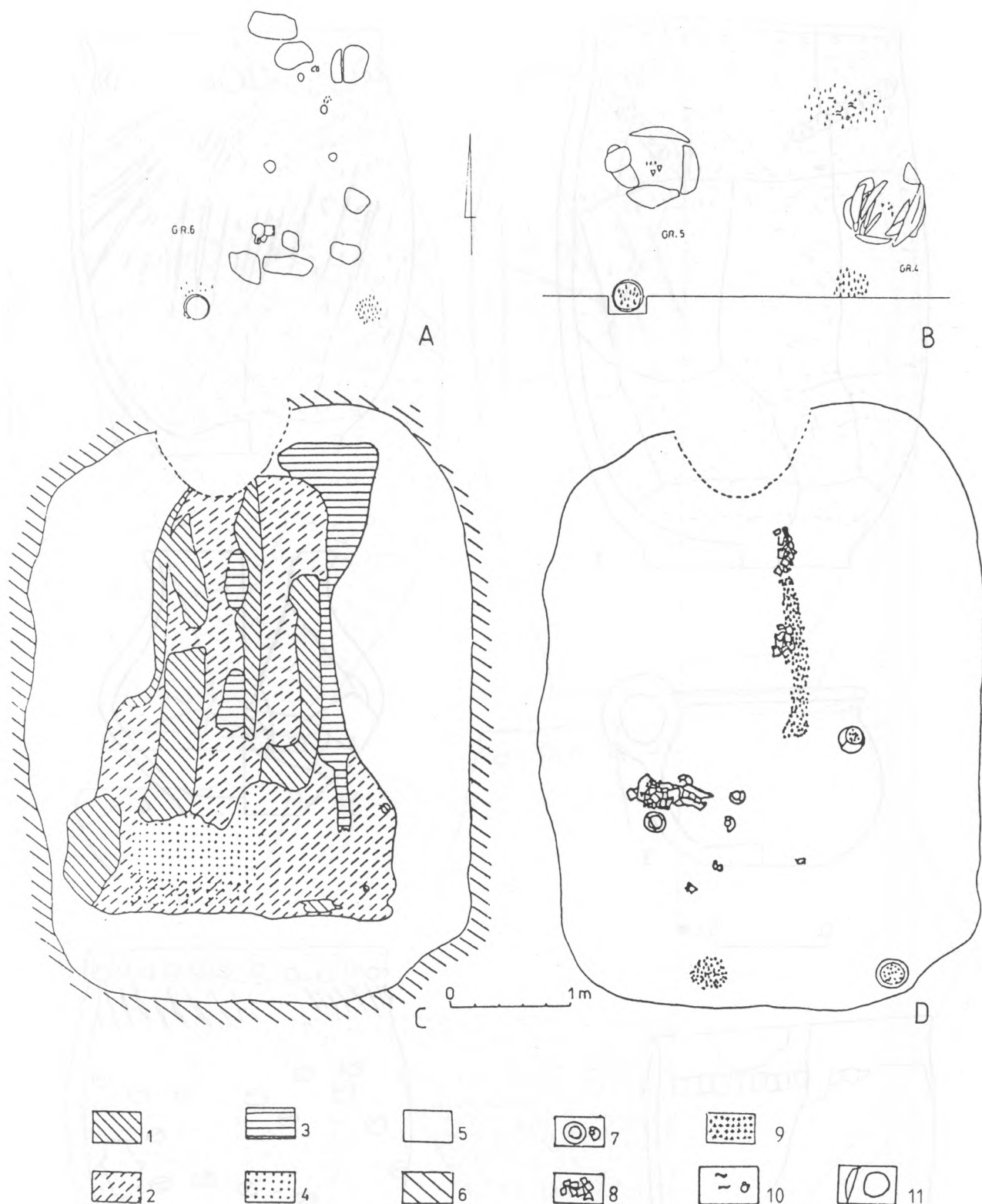
Grób 2 – odsłonięto w zachodniej partii wyk. 1. Tworzyła go nieregularna skrzynia długości 4 m i szerokości 1,80 m od strony N i 2, 90 m od S (ryc. 2C). Przypuszczalnie pierwotnie skrzynia miała kształt prostokątny i dopiero, w trakcie spalania, jej południowa część zawała się. Wskazywałyby na to fakt, iż kilka naczyń znalazło się pod drewnem, ulegając wtórnemu przepaleniu i rozbiciu. Pod zawałiskiem leżały też przepalone kości, które w chwili odkrycia rozciągały się w pasie długości 1,20 cm (ryc. 2D). Trudno obecnie ustalić czy było to kilka skupisk, czy też zamierzony sposób ułożenia prochów. Od wschodu i południa obok skrzyni stały dwie popielnice wypełnione przepalonymi kośćmi ludzkimi (ryc. 4: 2, 3) oraz skupisko przepalonych kości. Łącznie w grobie 2 znajdowało się 14 naczyń (ryc. 4: 1, 4, 5; ryc. 6: 1-3).

Grób 3 – usytuowany był na zachodnim stoku wzniesienia w wyk. 2. Jego zarys wystąpił tuż pod humusem. Konstrukcję pierwotnie też tworzyła prostokątna skrzynia, ale zachowała się z niej tylko południowa, spalona partia. Od północy w lekko odbarwionym piasku odkryto 5 rozbitych naczyń i dużą ilość przepalonych kości rozwleczonych przypuszczalnie w trakcie prac polowych. W centralnej partii grobu i przy jego południowej krawędzi, obok jeszcze trzech naczyń ułożone były trzy skupiska prochów (ryc. 5: 4-7; ryc. 6: 1-3).

Konstrukcje tych trzech grobów są zbliżone do grobu odkrytego w Bliskowicach (J. Gurba 1965) i grobów z Lublina-Jakubowic (U. Kurzątkowska 1987; 1988; 1989). Natomiast inny jest sposób chowania zmarłych. W Jakubowicach zmarłych składano w grobie w pozycji wyprostowanej, a następnie spalano wraz ze skrzyniami, natomiast w Bliskowicach stwierdzono słabo przepalone prochy jednej osoby umieszczone w kilku miejscach grobowca. W Krupach ciała palono na stosach, a prochy umieszczano przypuszczalnie w pojemnikach. Część skupisk kości ułożonych w pewnej odległości od skrzyń oraz dostawienie (gr. 2) popielnic wskazywałyby na kilkukrotne używanie grobów. Formy naczyń, ich ornamentyka i technologia jest zbliżona do ceramiki z Bliskowic i Jakubowic. Natomiast misa podobna do dwu występujących w grobie 3, z przekłutymi pionowo guzkami wystąpiła na cmentarzysku w Jakubowicach. Materiał ten wskazuje na przynależność do grupy tarnobrzeskiej. Odkrycie na Lubelszczyźnie trzeciego cmentarzyska, na którym wystąpiły groby w obudowie drewnianej

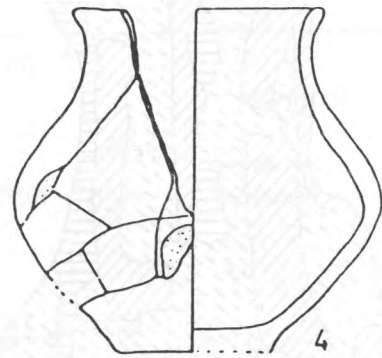
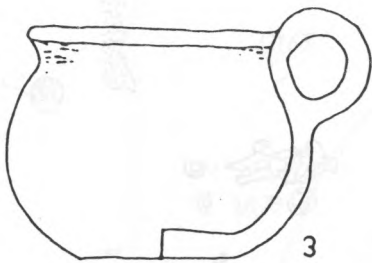
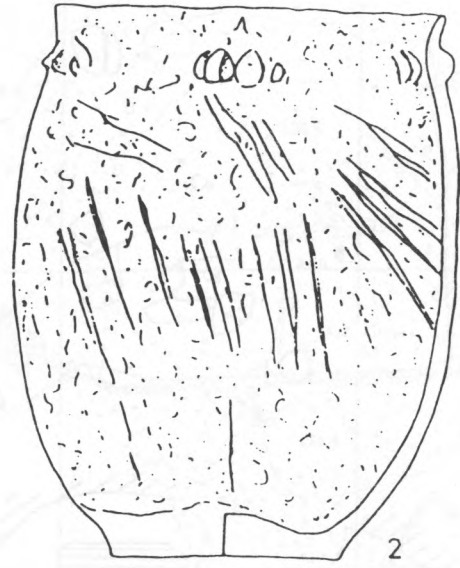
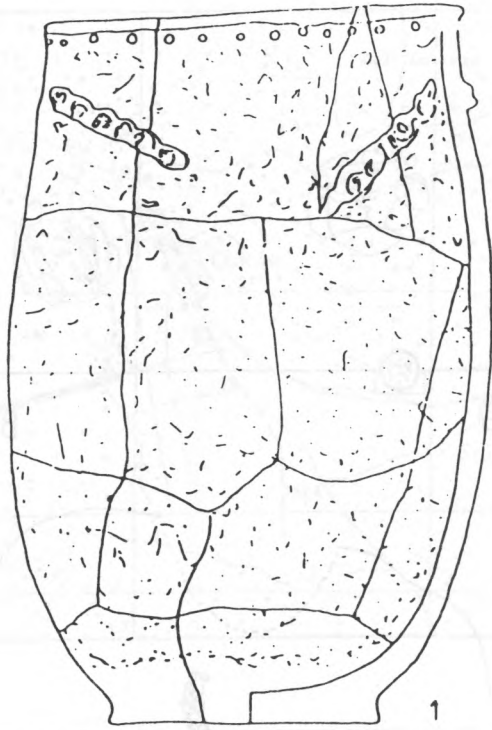

Ryc. 1. Krupy, stan. 1. A – Położenie stanowiska. B – Plan sytuacyjno-wysokościowy z planem wykopów i lokalizacją obiektów: gr. 1-3 w obudowie drewnianej, gr. 4-6 w obudowie kamiennej; B.G. – budynek gospodarczy.

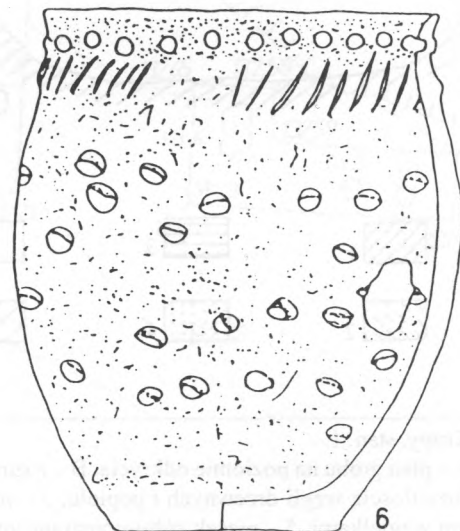
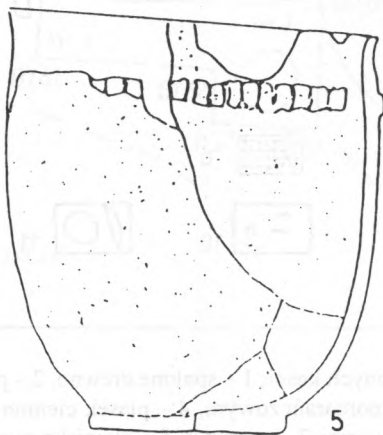

Ryc. 2. Krupy, stan. 1.

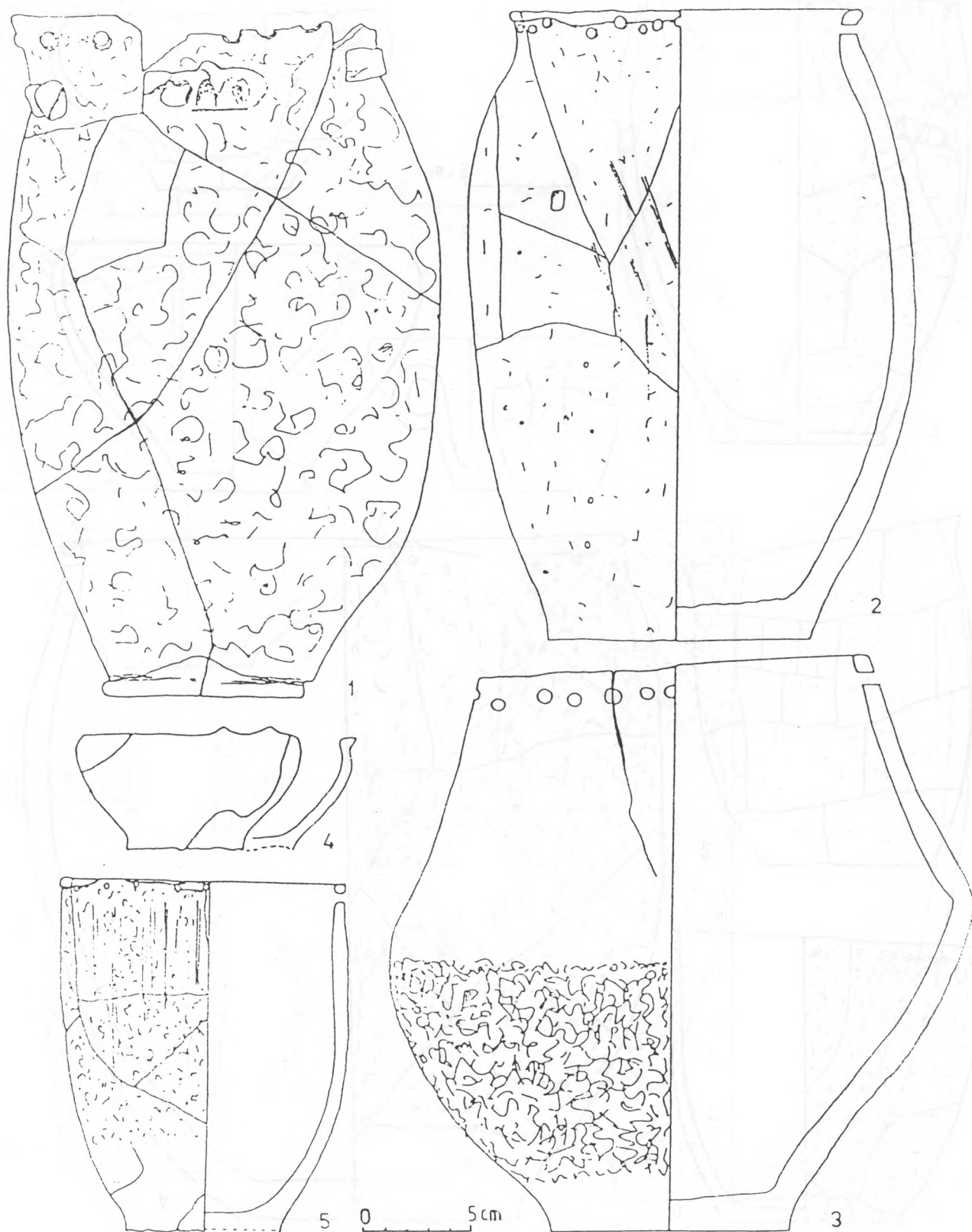
Grób 2: A – plan grobu na poziomie odkrycia. B – rozmieszczenie naczyń i przepalonych kości; 1 – spalone drewno, 2 – piasek szary z dużą ilością węgla drzewnych i popiołu, 3 – piasek o silnym zabarwieniu pomarańczowym, 4 – piasek ciemno żółty z drobnymi węgielkami, 5 – piasek żółto-pomarańczowy, 6 – jasno żółty piasek calcowy, 7 – naczynia, 8 – skupiska ceramiki, 9 – przepalone kości ludzkie. C – plan grobów 4 i 5. D – plan grobu 6; 1 – kamienie, 2 – naczynia, 3 – brązy, 4 – przepalone kości ludzkie.

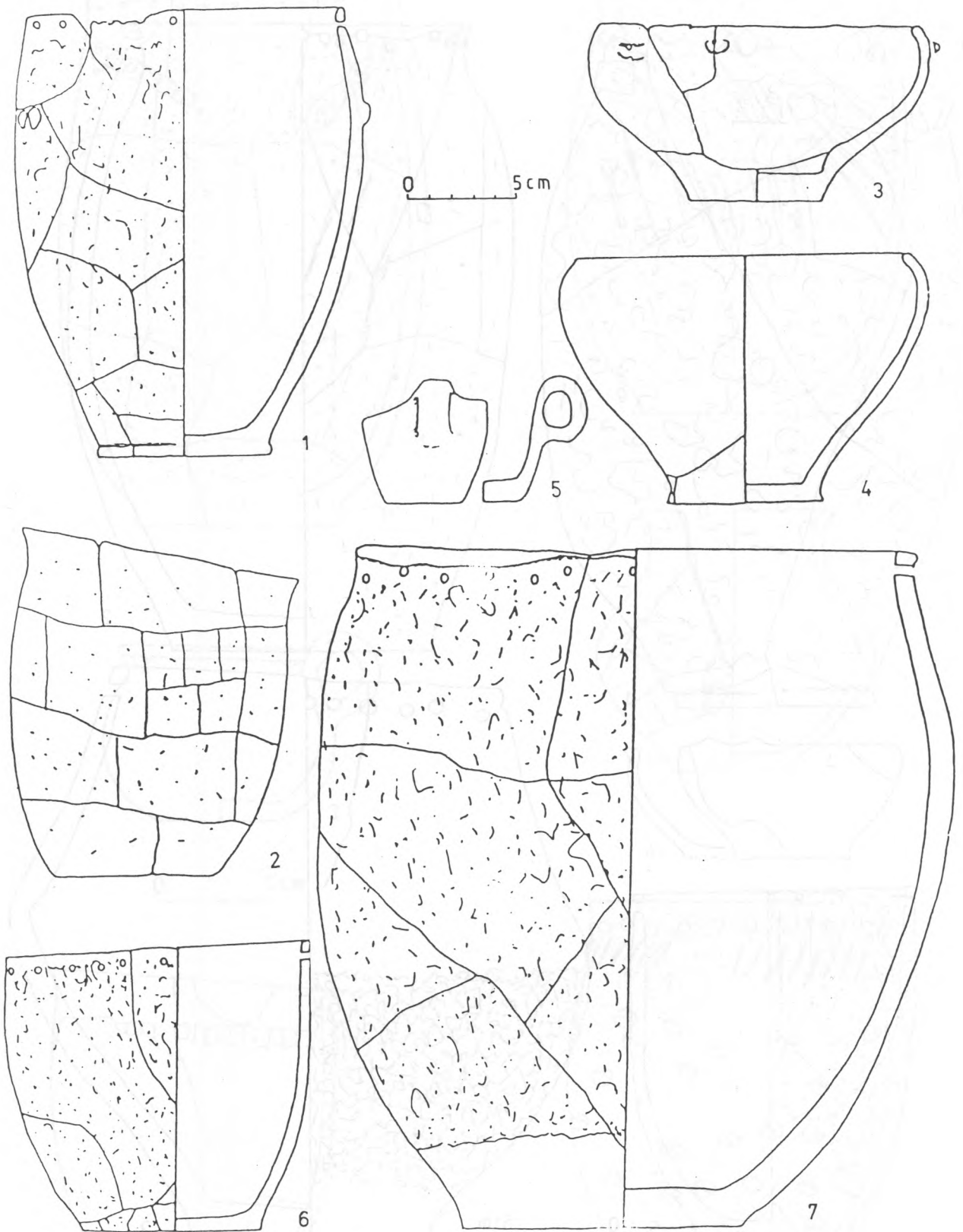
0 5 cm

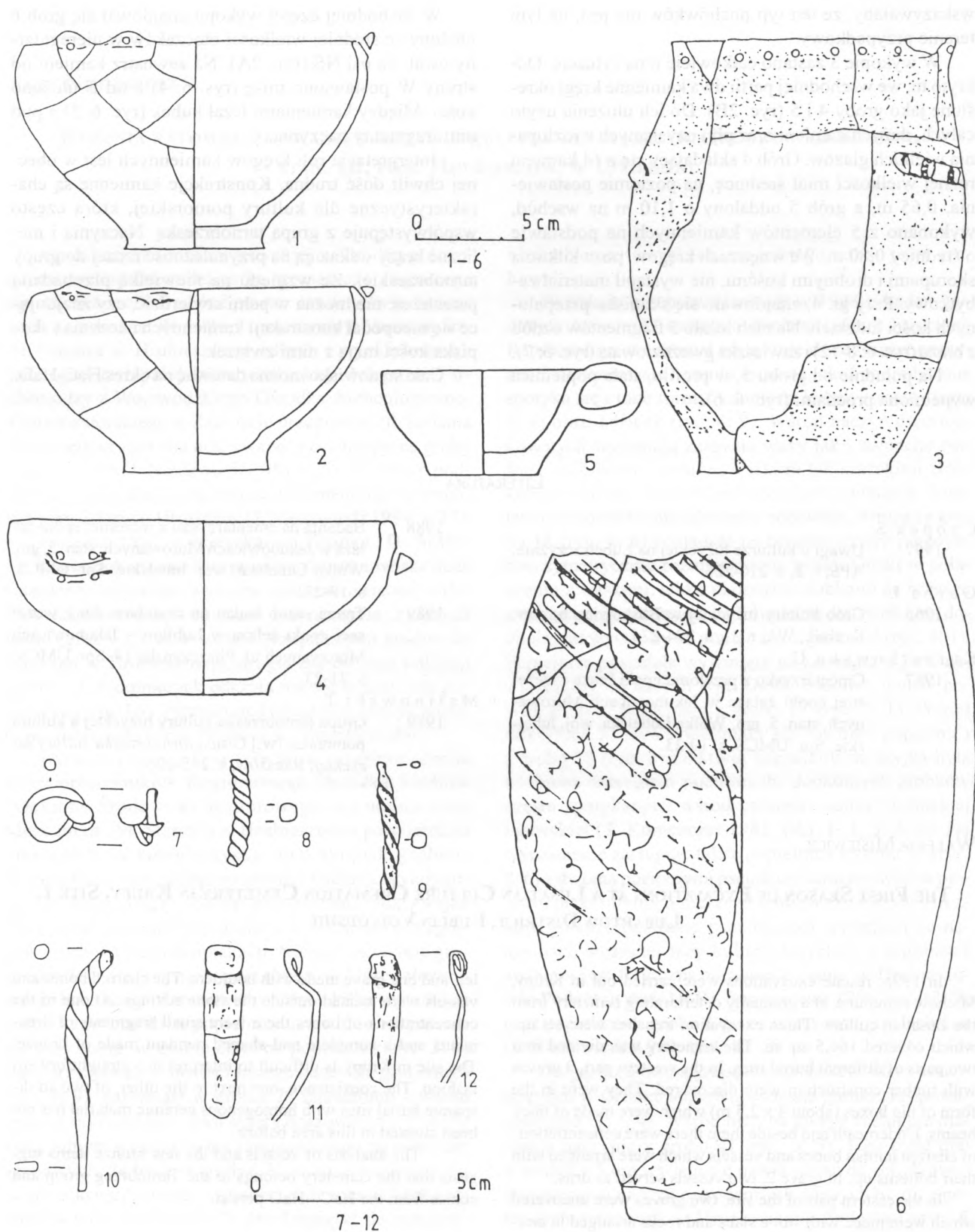
Ryc. 3. Krupy, stan. 1. 1-6 – naczynia z grobu 1.

Ryc. 4. Krupy, stan. 1. 1-5 – naczynia z grobu 2.

Ryc. 5. Krupy, stan. 1. 1-3 – naczynia z grobu 2; 4-7 – naczynia z grobu 3.

Ryc. 6. Krupy, stan. 1. 1-4 – naczynia z grobu 3; 4-5 – naczynia z grobu 6; 6 – naczynie obok grobu 5; 7 – zawieszka gwoździowata; 8-12 – fragmenty ozdób.

wskazywałyby, że ten typ pochówków nie jest, na tym terenie przypadkowy.

W wykopie 3 zastano całkowicie inną sytuację. Odkryto tu, we wschodniej partii dwa kamienne kręgi określone jako groby 4 i 5 (ryc. 2B). Do ich ułożenia użyto całych, dużych kamieni oraz płyt uzyskanych z rozłupania wielkich głazów. Grób 4 składający się z 14 kamieni różnej wielkości miał średnicę, na poziomie postawienia, 0,65 m, a grób 5 oddalony o 1,10 m na wschód, wykonano z 5 elementów kamiennych na podstawie o średnicy 0,80 m. We wnętrzach kręgów, poza kilkoma skorupami i drobnymi kośćmi, nie wystąpił materiał zażytkowy. Przy gr. 4, znajdowało się skupisko przepalonych kości ludzkich. Na nich leżało 5 fragmentów ozdób z brązu (ryc. 6: 8-12) i zawieszka gwoździowata (ryc. 6: 7).

Na południe od grobu 5, w profilu, stała popielnica wypełniona prochami (ryc. 6: 6).

W zachodniej części wykopu znajdował się grób 6 ułożony ze średniej wielkości otoczaków w nieregularny owal, na osi NS (ryc. 2A). Na zewnątrz kamieni od strony W postawiono misę (rys. 6: 4) a od E ułożono kości. Między kamieniami leżał kubek (ryc. 6: 5) a pod nim fragmenty naczyń.

Interpretacja roli kręgów kamiennych jest w obecnej chwili dość trudna. Konstrukcje kamienne są charakterystyczne dla kultury pomorskiej, która często współwystępuje z grupą tarnobrzeską. Naczynia i nieliczne brązy wskazują na przynależność raczej do grupy tarnobrzeskiej. Ze względu na niewielką przebadaną przestrzeń, nie można w pełni stwierdzić, czy znajdujące się nieopodal konstrukcji kamiennych naczynia i skupe kości mają z nimi związek.

Całe stanowisko można datować na okres HaC-HaD.

LITERATURA

Czopek S.	1988	Badania na cmentarzysku z wczesnej epoki żelaza w Jakubowicach Murowanych, stan. 5, gm. Wólka Lubelska, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 19-23.
1997	Uwagi o kulturze łużyckiej na Lubelszczyźnie, APŚ, t. 2, s. 210-226.	
Gurba J.	1989	Trzeci sezon badań na cmentarzysku z wczesnej epoki żelaza w Lublinie - Jakubowicach Murowanych ul. Pliszczyńska 14, Spr. UMCS, s. 21-23.
1965	Grób kultury łużyckiej w Bliskowicach, pow. Kraśnik, WA, t. 31, s. 274-276.	
Kurzątkowska U.		
1987	Cmentarzysko z przełomu epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Jakubowicach Murowanych, stan. 5, gm. Wólka Lubelska, woj. lubelskie, Spr. UMCS, s. 19-23.	
Malinowski T.	1989	Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej a kultura pomorska, [w:] <i>Grupa tarnobrzeska kultury łużyckiej</i> , Rzeszów, s. 215-226.

WALERIA MISIEWICZ

THE FIRST SEASON OF EXCAVATIONS AT A LUSATIAN CULTURE CREMATION CEMETERY IN KRUPY, SITE 1, LUBARTÓW DISTRICT, LUBLIN VOIVODSHIP

In 1998, rescue excavations were carried out in Krupy, Michów commune, at a gradually deteriorating cemetery from the Lusatian culture. Three excavation trenches were set up, which covered 166,5 sq. m. The cemetery was divided into two parts of different burial rites. In the western part, 3 graves with timber construction were discovered. They were in the form of big boxes (about 4 x 2,5 m) which were made of thick beams. Underneath and beside them there were concentrations of charred human bones and vessels which were arranged with their bottoms up. In grave 2, two vessels served as urns.

In the eastern part of the site, two graves were uncovered which were made with stone slabs and rocks arranged in circ-

les, and one grave made with boulders. The charred bones and vessels were located outside the stone settings. At one of the concentrations of bones there were small fragments of ornaments and a complete nail-shaped pendant made of bronze. The site in Krupy is difficult to interpret in a straightforward fashion. The coexistence, one next to the other, of two so disparate burial rites with homogenous ceramic material has not been attested in this area before.

The analysis of vessels and the few bronze items suggests that the cemetery belongs to the Tarnobrzeg group and comes from the HaC - HaD period.